

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 29 april 1891, kl. 1 e. m.

*Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4,
i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Konun-
gen i fråga om ändring i förordningen angående för-
säljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 okto-
ber 1885.*

1:o.

Uti en inom Första Kammarén väckt, till utskottet hänvisad motion (n:o 16) har herr *Berg, Gustaf* föreslagit:

att Riksdagen ville besluta att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t måtte vidtaga sådan förändring i kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885:

dels att försäljning af dessa drycker till afhemtning icke må på landsbygden förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras;

dels ock att rätt till försäljning af maltdrycker för afhemtning till mindre myckenhet än tio liter må å landet förvärfvas i den ordning, 11 § af förenämnda kongl. förordning redan stadgar i fråga om dylik försäljning af vin.

Som skäl för de föreslagna förändringarna har motionären anført följande.

»Det är ett temligen allmänt erkänt faktum, att nu gällande lagstiftning angående handeln med vin och maltdrycker är, åtminstone hvad lands-

bygden angår, i vissa delar ganska otillfredsställande samt gifver anledning till missförhållanden af den beskaffenhet, att de böra kunna undanröjas utan några obehöriga inskränkingar i näringsfriheten.

Till dessa missförhållanden bör i främsta rummet räknas det, att handel med öl och vin får förenas med annan handel. En sådan sammanslagning af öl- och vinhandeln med landthandeln i allmänhet verkar i flera hänseenden skadligt. Den af landthandlaren förvärfvade rättigheten att »försälja varor i bod» är ganska ofta, ja kanske i de flesta fall sökt hufvudsakligen i ändamål att såmedelst vinna tillfälle till den vinstgifvande försäljningen af maldrycker; och, ehuru landthandlarens rättighet i fråga om sådan försäljning inskränker sig till *försäljning för afhemtning*, kringgås ganska ofta — och det på många vexlande, ehuru i allmänhet för lagskiparen oåtkomliga sätt — förbudet att dryckerna ej må förtäras å område, hvar öfver säljaren eger att förfoga, till följd hvaraf icke sällan i sjelfva verket uppstår en *försäljning till förtäring på stället*, d. v. s. utskänkning. Landthandeln blir sålunda oftast endast en skylt för ölhandeln; handelsbodarne eller platser i deras omedelbara närhet utgöra mer eller mindre förtäckta ölkrogar, utan att det i de allra flesta fall gifves något medel att stäfja oskicket.

Det bör sålunda för hvar och en, som känner dessa förhållanden, vara ett önskningsmål att få öl- och vinhandeln på landet skild från annan handel. I fråga om handel med bränvin och andra brända eller destillerade drycker finnes i 4 § af kongl. förordningen den 29 maj 1885 en bestämmelse, som i allmänhet och endast med undantag för vinhandeln förbjuder, att minuthandel med eller utskänkning af sådana drycker må förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras; och synas mig samma orsaker, som föranledt lagstiftaren till nyssnämnda stadgande, nemligen lättheten till missbruk och den stora frestelsen dertill, i lika hög grad förefinnas i fråga om den nu föreslagna inskränkingen.

Äfven uti ett annat hänseende torde den nu gällande lagstiftningen i förevarande ämne vara mindre tillfredsställande, derutinnan nemligen, att kommunen för närvarande icke har något som helst inflytande vid bestämmande af frågan, huru vida, af huru många och af hvilka personer den s. k. minuthandeln med öl (= försäljning till mindre myckenhet än tio liter) må inom kommunen bedrifvas. Uti kommunallagarne finnes kommunerna tillagd rättigheten att i allmänhet ordna sina hushålls- och ordningsangelägenheter på det sätt, som kommunerna sjelfva finna lämpligt; och beträffande försäljning af bränvin samt vin hafva de i flera fall ett betydelsefullt veto.

I öfverensstämmelse härmed gifvas ock goda skäl för att kommunerna skulle ega någon bestämningrätt i fråga om försäljning af öl inom kommunen. Att utsträcka denna bestämningrätt till handeln i större omfattning, d. v. s. till den försäljning, som afser tio liter och derutöfver, synes icke vara behöfligt; men deremot böra, efter min uppfattning, kommunerna ega någon bestämningrätt angående den mindre handeln, d. v. s. i fråga om försäljningen till mindre myckenhet än tio liter, hvilken försäljning kan medföra de största vådorna. På detta sätt skulle det blifva kommunerna möjligt att reglera förhållandena i ordningens och sedlighetens intresse.»

Derjemte har till utskottet blifvit hänvisadt ett utaf Andra Kammaren, i anledning af derstädes väckta motioner och på hemställen af dess andra tillfälliga utskott, den 15 i denna månad fattadt och, enligt § 63 mom. 3 riksdagsordningen Första Kammaren delgifvet beslut af innehåll:

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i kongl. förordningen angående handel med vin och maldrycker den 24 oktober 1885:

dels att försäljning af dessa drycker till afhemtning ej må å landsbygden förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras;

dels ock att rättighet till försäljning af maldrycker till mindre belopp än tio liter må å landsbygden förvärfvas i den ordning, som § 11 af förenämnda kongl. förordning redan stadgar i fråga om försäljning af vin. De skäl, som föranledt Andra Kammarens tillfälliga utskott att tillstyrka detta beslut, finnas anförda i nämnda utskotts utlåtande n:o 1 (i samlingen n:o 11), hvartill utskottet får hänvisa.

Med motionären herr Bergs förslag likasom med Andra Kammarens dermed öfverensstämmande beslut afses att få lagstiftningen rörande ifrågasvarande ämne på det sätt ändrad, att på landet försäljning af maldrycker för afhemtning till mindre myckenhet än 10 liter ej må ega rum i sammanhang med annan handel, och att rätt till sådan försäljning, som nyss är nämnd, hvad landsbygden angår, ej må af någon kunna erhållas i annan ordning, än den som i 11 § af ofvannämnda förordning är stadgad i fråga om dylik försäljning af vin.

Nämnda 11 § i förordningen den 24 oktober 1885 lyder sålunda:

»Vill den, som icke på grund af stadgandet i 1 § 5 mom. är dertill berättigad, på landet idka försäljning af vin för afhemtning till mindre belopp än tio liter, göra skriftligen derom ansökan hos kommunalnämnden samt foga vid ansökningen betyg om god fräjd och uppgift å det ställe,

der försäljningen skall ega rum. Kommunalnämnden afgifver öfver ansökningen utlåtande, innefattande bestämdt till- eller afstyrkande, samt öfverlemne derefter ärendet till kommunalstämmans yttrande. Varder ansökningen afstyrkt af både kommunalnämnden och kommunalstämman, anses frågan hafva förfallit; är åter ansökningen tillstyrkt af endera eller båda, har kommunalnämnden att skyndsamt insända handlingarna till konungens befallningshafvande, som derefter eger att i ärendet besluta; och gälle om konungens befallningshafvandes beslut i sådant ärende och om återkallelse af meddeladt tillstånd hvad i 2 § 2 och 3 mom. är stadgad.

Hvad i denna § är föreskrifvet skall iakttagas hvarje gång försäljningsställe ombytes.»

Under antagande att förbud att å landet i sammanhang med annan handel försälja maltdrycker icke lärer kunna ifrågakomma i annan händelse, än att förändrade stadganden om förvärfvande af rätt till försäljning af maltdrycker i öfverensstämmelse med motionärens förslag och Andra Kammarens beslut varda meddelade, får utskottet först uttala sin mening angående förslaget i hvad det angår sättet för förvärfvande af rätt att å landet försälja maltdrycker till afhemtning.

I detta hänseende gå motionärens förslag och Andra Kammarens beslut derpå ut, att i lagstiftningen i ämnet bestämmelse skulle införas derom att fråga, huru vida eller på hvilket eller hvilka försäljningsställen inom en kommun försäljning af maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter finge ega rum, skulle blifva beroende på konungens befallningshafvandes afgörande, dock med den inskränkning att, der kommunalnämnd och kommunalstämman enats om afstyrkande af sökt försäljningsrätt, frågan derom förfallit. I kommuner, der, i följd af kommunalmyndigheternas samstämmiga eller ock konungens befallningshafvandes beslut, sådan maltdryckshandel, hvarom nu är fråga, blefve antingen helt och hållet förbjuden eller ock endast tillåten på ett ställe, skulle ölkonsumenter, som icke kunna eller vilja på en gång förse sig med minst tio liter, ådragas icke ringa olägenhet och kostnad, i förra fallet genom besväret att från må hända långt afägsen ölhandel inom annan kommun afhemta sitt maltdrycksbehof och i det senare genom erläggande af den prisförhöjning, som vid en inom kommunen monopoliserad maltdrycksförsäljning otvifvelaktigt blefve gällande. En lagstiftning, som, jemte det intrång i näringsfriheten, den skulle innebära, tillika komme att bereda allmänheten så betydande olägenheter, anser utskottet icke vara tillräddig, desto mindre som enligt nu gällande förordning utväg ingalunda saknas att förhindra missbruk af rätten att sälja öl

till afhemtning. 15 § i nu gällande förordning i ämnet lemnar nemligen, som bekant, kommunalnämnd myndighet att, der handlande håller maltdrycker för afhemtning till salu och det visar sig att genom försäljningen *öförlig utskänkning främjas eller oordningar eljest föranledas*, för viss tid eller för alltid förbjuda sådan handlande all vidare försäljning af sådana drycker, dock med skyldighet för kommunalnämnden att underställa sitt beslut konungens befallningshafvandes pröfning. Detta stadgande, behörigen tillämpadt, synes utskottet vara tillräckligt för stäfjande af oskick vid malt-dryckshandeln på landet. Ännu verksammare blifva föreskrifterna i detta hänseende, när stadgandena i denna § och i 14 § 4 mom. få det förändrade innehåll, som finnes angifvet i det vid Kongl. Maj:ts nådiga proposition n:o 42 angående ändringar i lagstiftningen om handeln med vin och malt-drycker fogade statsrådsprotokoll, och hvarigenom dels kommunalnämnds rätt att förbjuda malt-drycksförsäljning skulle komma att gälla alla, som idka dylik försäljning, dels ock kronobetjeningen skulle ega befogenhet att vid marknad, kungjord allmän torgdag med flera tillfällen, då större folksamling eger rum, derest missbruk af försäljningsrätten förekomme, omedelbart förbjuda malt-drycksförsäljning.

För den af utskottet omfattade åsigt om olämpligheten af de utaf motionären och Andra Kammaran ifrågasatta lagändringar har utskottet slutligen att åberopa det kraftiga stödet af 1890 års Riksdags uttalande i ämnet, afgifvet i Riksdagens skrifvelse till Konungen den 19 maj nämnda år, angående inskränkning i den rätt till försäljning af malt-drycker, som tillkommer tillverkare af samma drycker, i hvilken skrifvelse yttras: »Genom tid efter annan utfärdade lagbestämmelser har handlandes rättighet till försäljning af malt-drycker blifvit så inskränkt, att hvarje missbruk från deras sida, ledande till oordningar och allmänna lugnet störande uppträden, måste anses vara i väsentlig mån förebyggt» samt vidare: »då malt-drycker, måttligt njutna, äro icke blott oskadliga, utan äfven stärkande och närande, samt så väl tillverkning som försäljning af desamma sålunda är en både loflig och i många afseenden nyttig näring, i hvars utöfvande lagstiftaren endast i högsta nödfall och undantagsvis bör hämmande ingripa, lærer likväl någon allmänt gällande föreskrift om viss bestämd inskränkning häri icke böra omedelbart i lag bestämmas».

Då utskottet på ofvan anförda skäl icke finner sig kunna tillstyrka aflåtande af skrifvelse till Konungen med begäran om sådan ändring i lagstiftningen, att rätt till försäljning på landet af malt-drycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter ej må kunna vinnas i annan ordning än

den, som 11 § i ofta åberopade förordning stadgar i fråga om dylik försäljning af vin, samt det, med bibehållande af nu gällande lagstiftning i detta hänseende, ej lärer kunna ifrågasättas att förmena dem, som å landet idka handel med andra varor, att i sammanhang dermed försälja maltdrycker till afhemtning, hemställer utskottet,

att motionen icke måtte till någon Första Kammarens åtgärd föranleda, och att kammaren följaktligen icke måtte biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

2:o.

Till utskottet har jemväl blifvit hänvisadt Andra Kammarens, på förslag af samma dess tillfälliga utskott, fattade beslut om skrifvelse till Konungen med anhållan om förändrade bestämmelser angående handeln med svagdricka.

I fråga härom har — i anledning af två inom Andra Kammaren väckta motioner, n:is 54 och 107, i hvilka yrkats: i den förstnämnda, att maltdrycker som hålla mer än två volymprocent alkohol, må inom landtkommuner kunna hållas till salu för afhemtning i mindre myckenhet än tio liter endast af den, som erhållit rättighet till utskänkning af maltdrycker; och i den sistnämnda, att maltdrycker, hvilka innehålla så låg alkoholprocent, att de icke kunna anses verka berusande, måtte varda undantagna från bestämmelserna i gällande förordning angående försäljning af vin och maltdrycker — Andra Kammarens tillfälliga utskott, efter att hafva redogjort för behandlingen af likartade frågor vid föregående riksdagar, i sitt betänkande n:o 1 (i samlingen n:o 11), sig utlåtitt:

»Det syfte, som i motionen n:r 107 blifvit uttryckt, att åt de mindre bemedlade bereda fri tillgång till den billiga, oskadliga och i någon mån närande läskedryck, som benämnes svagdricka, och som för dem blifvit snart sagdt en nödvändighetsvara, samt i samband dermed undanrödja, eller åtminstone inskränka anledningarna att anskaffa det dyrare och mera berusande ölet — detta syfte erkänner utskottet obetingadt vara synnerligen godt och anser följaktligen, att det bör af statsmagterna understödjas, om en följdrigtig lagstiftning kan åstadkommas samt en motsvarande lagskipning låter sig praktiskt genomföras.

Vid bedömande af denna fråga torde vara lämpligt att till en början undersöka, i hvad afseende nu gällande lagstiftning binder rättigheten att försälja maltdrycker i allmänhet.

Man finner då, att kongl. förordningen den 24 oktober 1885 medgifver handlande obehindrad *försäljning till afhemtning* i hvilken myckenhet som helst af alla slags maltdrycker och dessutom — med vissa angifna undantagsfall — fri *försäljning till förtäring på stället* (utskänkning) af dessa drycker »*utomhus, i ringa omfattning*» — — —, likasom enahanda medgifvande är lemnadt för kokadt kaffe, té, chokolad m. m. Deremot är vanlig utskänkning af maltdrycker alldeles förbjuden för den, »*som idkar öppen handel i bod*»; och af *annan* person kan utskänkingsrättighet erhållas endast efter iakttagande af en omständligare procedur — föreskrifven i §§ 2 och 3 af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 — enligt hvilken såväl de kommunala myndigheterna som konungens befallningshafvande ega inflytande på frågan.

Det är alltså blott för *försäljning till förtäring på stället* af maltdrycker *inomhus*, som nuvarande lagstiftning uppställer dels ovilkorligt hinder (i handelsbod), dels vissa vilkor. Och detta gäller lika för *alla* maltdrycker, således ock för dem, hvilka i den föreliggande motionen kännetecknas såsom »icke berusande» och dem motionären önskar frigjorda från allt försäljningstvång.

För att nu afgöra, om och under hvilka förhållanden detta motionärens förslag låter sig genomföras, måste man först och främst undersöka den frågan:

är det ur teknisk synpunkt möjligt att uppdraga en så bestämd alkoholgräns mellan starkare och svagare maltdrycker, att denna gräns kan *i lag fästas*?

Besvaras den frågan jakande, möta omedelbart två andra spörsmål, som ock fordra afgörande, nemligen:

hvilken *är* denna alkoholgräns? och

huru skall, vid den praktiska tillämpningen, nöjaktig *kontroll* af densamma kunna åstadkommas?

För att vinna klarhet öfver dessa frågor har utskottet vändt sig dels till professorn i kemisk teknologi vid kongl. tekniska högskolan herr P. Klason, dels till kemisten vid kongl. flottans mindepartement, herr ingenjör A. Werner Cronqvist med anhållan att få höra deras på vetenskap och erfarenhet grundade mening. Till svar har utskottet från dem båda emottagit utlåtanden*). Såsom af dessa utlåtanden synes, äro de båda fack-

*) Såsom bilagor n:is 2 och 3 fogade vid Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:r 1 (i samlingen n:r 11).

männens åsikter om saken i vissa afseenden olika, medan de deremot öfverensstämman uti det, som här är *hufvudsak*, nemligen att en gränslinie bör kunna laggiltigt uppdragas mellan starkare och svagare maltdrycker. Utskottet, som anser i hög grad önskvärdt, att en sådan gräns verkligen blefve i lag bestämd, men som saknar förutsättningar för att kunna gifva anvisning, *huru* detta lämpligast må kunna ske, hemställer, med anslutning till det i motionerna n:is 54 och 107 uttalade syftet,

att Andra Kammaran för sin del besluter, det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, *huru* på det mest praktiska sätt en gräns må kunna bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra, samt att Kongl. Maj:t, på grund af sådan utredning, ville vidtaga de förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att en sådan gräns bestämmes samt att handeln med svagdricka undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, samt ställes på samma linie som handeln med de i § 8 af nämnda kongl. förordning omförmälda dryckerna.»

Om lagstiftningen angående försäljning af maltdrycker skulle komma att ändras på sätt i Andra Kammarens under punkten 1:o här ofvan omförmälda skrifvelseförslag ifrågasättes, vore det utan tvifvel icke allenast, såsom Andra Kammarens utskott säger, i hög grad önskvärdt, utan rent af nödvändigt att från de restriktiva bestämmelserna angående förvärfvande af rätt till maltdrycksförsäljning undantaga försäljningen af svagdricka; men om deremot, såsom här ofvan blifvit hemställt, ingen förändring uti ifrågavarande lagstiftning kommer att af Riksdagen begäras, synes det utskottet, då, om några fall kunna påvisas, då nu gällande lagstiftning i ämnet medfört olägliga inskränkningar i handeln med svagdricka, dessa säkerligen äro helt fåtaliga, icke vara nödigt att anhålla om utredning af möjligheten att bestämma en gräns mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra, samt om svagdrickshandelns undandragande från de inskränkande bestämmelser, som gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet.

Utskottet, som i första punkten af detta betänkande tillstyrkt, att förslagen om förändring i der omhandlade del af förordningen om försäljning af maltdrycker icke måtte till någon åtgärd föranleda, får alltså hemställa,

att Första Kammaren icke heller måtte biträda
Andra Kammarens nu ifrågavarande beslut.

Stockholm den 21 april 1891.

På utskottets vägnar:

L. W. Lothigius.

Reservation

af herrar *Berg* och *Stridsberg*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Första Kammaren att biträda Andra Kammarens beslut såväl i 1:sta som i 2:dra punkten.